

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Aiant o Àiax en versió llatina. Considerada l'obra més antiga, però de difícil datació. Entra dins del cicle troià, el seu protagonista a la primera part és Aiant, que es desperta del seu embogiment després de matar el ramat de bestiar aqueu que ell havia pres pels seus enemics aqueus, els Atrides i Odisseu especialment, que li havien negat poder tenir les armes d'Aquil·leu. Aquest fet desagradable, que l'omple de vergonya, el porta al suïcidi, amb el qual acaba la primera part. En la segona part, en què la intervenció de Teucres el fa protagonista indiscutible, trobem ja anticipat el tema de la sepultura dels morts. Menelau prohibeix donar sepultura al cadàver d'Aiant perquè el considera enemic, ja que havia projectat matar-los. Gràcies, però, a la intervenció d'Odisseu, els Atrides accepten enterrar-lo i tributar-li els honors adequats. Tanmateix, en aquesta ocasió, les raons adduïdes per Odisseu, i finalment acceptades per Agamèmnon, són més raons d'honor que raons religioses. L'argument, en aquest cas, és tributar les honres adequades a un home, que, després d'Aquil·leu, havia estat el més valent dels aqueus. Les lleis, divines, en aquesta ocasió, passen a segon terme.

Vaso françois figures negres alfarero ergotimo y pintor klitias.570 a.c. fotografia de i,sailko

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Antígona. És una de les primeres tragèdies conservades de Sòfocles. Per les fonts, sabem que Sòfocles fou nomenat estrateg en l'expedició a Samos, de resultes del gran èxit que havia obtingut aquesta tragèdia. La data podria ser 442aC. La figura d'Antígona té el paper protagonista en la primera part, mentre que la segona part és protagonitzada per Creont, el rei de Tebes. És una de les tragèdies amb més èxit, i potser, la que més agradà a l'autor, segons la tradició que explica que Sòfocles va morir recitant un fragment.

Acabada la guerra entre l'exèrcit d'Argos, comandat per set cabdills, i l'exèrcit de Tebes, amb el resultat de la mort dels dos germans que combatien en bàndols contraris, Eteocles i Polinices, Creont que s'ha fet càrrec del poder, prohibeix enterrar i plorar el cadàver de Polinices, el germà que havia atacat la ciutat. Antígona es rebel·la contra l'ordre del tirà i, d'amagat, realitza per dos cops el ritu de sepeli de Polinices, el seu germà. El segon cop és agafada i conduïda en presència de Creont, que la castiga a morir reclosa en una tomba. No serveix de res la intervenció i les protestes d'Hèmon, fill de Creont i promès d'Antígona. Només la intervenció tremebunda del sacerdot-endeví Tirèsias fa que el rei canviï de parer. Però quan ho fa és ja massa tard: Antígona s'ha suïcidat, s'havia penjat a la mateixa tomba, i Hèmon, que plorava abraçat al cadàver de la seva estimada, es mata en presència del seu pare. Quan Creont arriba a palau amb el cos mort del seu fill, s'assabenta que Eurídice, la seva esposa, s'havia suïcidat perquè no havia pogut suportar la nova mort del seu fill. Els crítics han volgut veure en aquesta tragèdia la lluita entre les lleis naturals, instaurades pels déus, vàlides des de sempre, i les lleis humanes, dictades per un home que respon a uns impulsos provocats per un fet concret, per una situació concreta.

Ceràmica grega de figures grogues. Antígona entre dos soldats davant de Creont.

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Traquínies. És també una obra díptica, a l'igual que Aiant i Antígona i per aquesta raó s'acostuma a datar pròxima a aquelles. És l'única tragèdia conservada del cicle d'Hèracles. La primera part és protagonitzada per Deianira, esposa d'Hèracles, que acull a casa seva la filla del rei d'Ecàlia, la princesa Iole, de qui Hèracles s'havia enamorat. Quan Deianira descobreix la veritable identitat de la noia, es proposa recuperar l'amor d'Hèracles i li envia un peple xop de sang del centaure Nessos, que el mateix centaure li havia donat abans de morir a causa d'una fletxa enverinada amb la sang de l'hidra que li havia disparat Hèracles. Segons li havia dit el centaure, si algun dia Deianira perdia l'amor del seu marit, el podia recuperar fàcilment amb una peça de roba xopa amb la seva sang. Aquesta era l'ocasió per fer servir aquest preciós present, i per això l'hi va enviar. Quan arriba el seu fill, que havia estat el seu missatger, i li explica que, quan Hèracles es va posar el seu present, fou pres per terribles dolors que l'embogien, i que estava a punt d'arribar, moribund, a Traquis, Deianira, desesperada, es mata amb una espasa. Quan arriba Hèracles i coneix la veritable causa del seu mal, es resigna al seu destí fatal i, encomana al seu fill que li prepari la pira funerària i que es casï amb la princesa Iole.

Cílix àtica.sg V aC. Boston Museum.
Centaure Nessos intenta raptar
Deianira davant Hèrcules.

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Èdip Rei. És una obra considerada de les més «tràgiques» de Sòfocles i molts filòlegs la consideren la seva obra mestra. Malgrat això, no fou considerada digna d'obtenir el primer premi del festival en què es va presentar. Segons diu l'argument, el premi se'l va endur un tal Filocles. No es coneix la data exacta de la seva representació, encara que diverses dades dels gramàtics antics fan suposar que la data hauria de ser posterior al 430; potser el 429. Es creu que la pesta esdevinguda a Atenes el 430 aC, podria haver estat la font d'inspiració per a la descripció de la pesta de Tebes.

En aquesta tragèdia, Èdip ha esdevingut rei de Tebes, després de vèncer l'Esfinx i de casar-se amb Iocasta, la reina vídua de Laios. Sense saber-ho, doncs, s'havia casat amb la seva mare i havia mort el seu pare quan tornava de Delfos, de consultar l'oracle. Una terrible pesta s'havia apoderat de Tebes, i Èdip cerca les causes de l'infortuni fent un consulta a l'oracle d'Apol·lo, a Delfos, i també a Tirèsias, el sacerdot endeví de Tebes. La resposta és clara: la pesta s'acabarà quan hagi estat venjada la mort de Laios. Les seves indagacions el porten a descobrir el veritable assassí; ell mateix. Aquest descobriment comporta una segona desgràcia: el descobriment que s'havia acomplert la terrible profecia que el feia assassí del seu pare i marit de la seva pròpia mare. La solució del conflicte tràgic es resol amb el suïcidi de Iocasta i amb la desesperació d'Èdip, que es treu els ulls davant tanta desgràcia.

Hydria àtica de figures negres. ca. 445-440 aC Vulci, Etruria Berlin, Altes Museum. Èdip resolent l'enigma.

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Electra. És una tragèdia del cicle troià, pel qual fa a la relació que hi ha amb la mort d' Agamèmnon, cabdill de l'expedició contra Troia, i amb la venjança de la seva mort portada a terme pels seus fills Orestes i Electra. L'obra és de difícil datació i hom la relaciona amb l'obra d'Eurípides que porta el mateix títol. Cronològicament, hom la situa entre l'*Èdip Rei* i el *Filoctetes*: entre el 415 i 411 aC. El tema és el de la venjança d'Electra i Orestes, germà de la protagonista, per la mort del seu pare Agamèmnon a mans de la mare, Clitemnestra, i d'Egist, el seu amant. El tema era conegut, i ja fou tractat anteriorment per Èsquil, en la seva trilogia, l'*Orestea*, i també per Eurípides. En la versió de Sòfocles, Orestes es presenta d'amagat i en l'anonimat, fent veure que porta les cendres d'Orestes mort. Després que la seva germana l'ha reconegut, duen a terme l'assassinat de Clitemnestra i d'Egist. En l'antiguitat, aquesta tragèdia era considerada, juntament amb *Antígona*, una de les millors obres de Sòfocles. I, efectivament, la perfecció tècnica d'*Electra* només pot ésser comparada amb la d'*Èdip Rei*: el joc d'ironia dramàtica, la tècnica del contrast i el clímax que crea la tragèdia són d'una perfecció extraordinària. Si hem de fer, tanmateix, una comparació amb l'*Antígona*, cal dir que l'element més important que les diferencia és allò que fa moure les dies heroïnes: en l'*Electra* el que mou l'heroïna és l'odi, mentre que en *Antígona* el motor de l'acció és l'amor.

Cràtera àtica, figures roges 460 aC. Pintor.
Dokimasia [Museum of Fine Arts](#), Boston.

Electra i Orestes maten Agamèmnon, que estava amb la lira.

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Filoctetes. Fou presentat per Sòfocles l'any 409 aC. El mite èpic explicava que Filoctetes havia estat un dels pretendents d'Helena i formava part, doncs, de l'expedició dels grecs contra Troia. Mossegat per una serp al peu, la ferida se li infecta de tal manera que i produïa uns dolors tan terribles que no podia reprimir els crits i els laments. La ferida, a més, produïa una fetor tan desagradable que els grecs decidiren d'abandonar-lo a l'illa de Lemnos. Filoctetes, però, posseïa l'arc i les fletxes d'Hèracles, que, segons un oracle, eren imprescindibles per a la conquesta de Troia. La tragèdia té, doncs, coma tema l'intent de convèncer Filoctetes d'acompanyar-los a Troia amb les seves armes. Havent-hi Odisseu pel mig, tots els mitjans eren vàlids. La intriga rau en l'actuació de Neoptòlem, el fill d'Aquil·leu, que, d'acord amb els plans que havia dissenyat Odisseu, ha de guanyar-se la confiança de Filoctetes. Quan aquest sap de qui és fill Neoptòlem, li atorga tota la seva confiança. Neoptòlem, aleshores, es troba en un veritable dilema: d'una banda, hi ha Odisseu, que l'empeny a enganyar Filoctetes i a portar-lo a Troia amb mentides, i, de l'altra, hi ha el seu caràcter noble, que el mou a compadir-se del pobre home i a portar-lo a Grècia, que és el que ell demana. Finalment, triomfa el seu caràcter noble, i quan ja baixen cap a la nau per emprendre la navegació en direcció a Grècia, i no a Troia, l'aparició inesperada d'Hèracles, talment un *deus ex machina* d'Eurípides, salva la situació i convenç Filoctetes d'anar, per les bones, a Troia. Aquesta tragèdia, igual que l'Antígona, és una de les defenses més clares dels valors tradicionals de l'educació, enfront de les noves tendències sofístiques. En l'Antígona defensava principalment el respecte als déus i la supeditació de l'ordre humà al diví. En el *Filoctetes* defensa l'antiga concepció del valor de la naturalesa, de la disposició natural, enfront de l'educació.

Lekithos de figures roges; pintor d'Eretria; Metropolitan Museum de Nova York; 450-400 aC. Filoctetes abandonat a l'illa de Lemnos.

Resum de les tragèdies de Sòfocles

Èdip a Colonos. És, temàticament, la segona tragèdia del cicle tebà, i hi trobem el tema de la lluita fraternal i el de la maledicció que Èdip adreça als seus fills. L'argument és el següent: després de la caiguda d'Èdip, Creont, que es fa càrrec del regne, l'expulsa de la ciutat, sense que els fills, ja grans, facin res per impedir-ho. Antígona acompanya el seu pare, que se'n va de la ciutat i es dirigeix cap a Atenes, on és, finalment, acollit, malgrat alguna primera reticència per part del cor. Mentre, a Tebes, Eteocles i Polinices es fan seu el poder que inicialment tenia Creont. Ismene, per la seva banda, també es reuneix amb el seu pare a Atenes i li explica la profecia segons la qual Èdip ha de tornar a Tebes perquè aquesta ciutat torni a ser feliç i pròspera. Èdip, però, decideix romandre a Atenes i donar a aquesta ciutat, que l'ha acollit, aquella prosperitat promesa per l'oracle. Primer es presenta Creont, per intentar convèncer Èdip que torni a Tebes. En un primer moment, ho fa de bones maneres, però, després, intenta emportar-se les filles per força per obligar Èdip a seguir-lo. Només la intervenció de Teseu, rei d'Atenes, salva la situació. Després arriba el seu fill Polinices, que li demana perdó i, alhora, li demana la seva ajuda en el contenciós que tenia amb el seu germà, que no volia cedir el govern de la ciutat quan li pertocava. Èdip, però, es nega a perdonar-lo i a intervenir en favor seu i novament maleeix els seus fills. Finalment Èdip, veient ja propera la mort, se'n va a morir en un indret desconegut de tothom.

